

Türkmenistanyň Adalat ministrligi
tarapyndan 2012-nji ýylyň 6-njy
martynda 633 san bilen bellige
alyndy

Türkmenistanyň Maliýe ministriniň
2012-nji ýylyň 8-nji fewralyndaky
№ 12-Ö buýrugy bilen tassyklandy

Täjirçilik kärhanalary üçin maliýe hasabatlylygynyň milli standarty 6

„HASABA ALYŞ SYÝASATY, BUHGALTERÇILIK BAHALANDYRMALARDAKY ÜYTGETMELER WE ÝALŇYŞLYKLAR“

Mazmuny	Bölämleriň №
Umumy düzgünler	1-3
Kesgitlemeler	4-5
Hasaba alyş syýasatyny saýlap almak we ulanmak	6-11
Hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeler	12-21
Buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgetmeler	22-28
Ýalňyşlyklar	29-37
Maglumaty açmak	38-43
Gaýdymlaýyn (retrospektiw) gaýtadan hasaplamagyň iş ýüzünde mümkin bolmazlygy	44-48
Güýje girýän senesi	49

UMUMY DÜZGÜNLER

1. Şu „Hasaba alyş syýasaty, buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgetmeler we ýalňyşlyklar“ maliýe hasabatlylygynyň milli standartynyň maksady:

hasaba alyş syýasatyny saýlap almagyň we ulanmagyň;
hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeleriň we hasaba alyş syýasatynda üýtgemeler barada maglumatlary açmagyň;
buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgetmeleriň;
geçen hasabat döwürleriniň ýalňyşlyklaryny düzetmegiň tertibini kesgitlemekden ybaratdyr.

2. Standart kärhananyň maliýe hasabatlylygynyň hilini şu maliýe hasabatlylygynyň ýerlikligi, ygtybarlylygy we wagt boýunça we beýleki kärhanalaryň maliýe hasabatlylygy bilen onuň deňşdirerlikli babatynda gowulandyrmagy meýilnamalaşdyrýar.

3. Geçen hasabat döwürleriniň ýalňyşlyklaryny düzetmegiň we hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeleri ulanmak maksady bilen, gaýdymlaýyn düzedişleriň salgyt netijeleri „Peýdadan alynýan salgytlar“ milli standartyna laýyklykda hasaba alynýar we açylýar.

KESGITLEMELER

4. Şu standartda şu adalgalar görkezilen manylarynda ulanylýar:

Hasaba alyş syýasaty – bu maliýe hasabatlylygyny düzmek we bermek üçin kärhana tarapyndan kabul edilen anyk ýörelgeler, esaslar, ylalaşyklar, kadalar we iş tejribesi bolup durýar.

Buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgetmeler – bu aktiwleriň we borçnamalaryň gündelik ýagdaýyna we aktiwler we borçnamalar bilen baglanyşykly geljekde garaşylýan peýdalara we borçnamalara baha bermegiň netijesinde ýüze çykýan, aktiwniň ýa-da borçnamanyň balans gymmatyna ýa-da aktiwniň döwürleýin sarp edilýän pul möçberine düzediş girizmekdir. Buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgetmeler täze maglumatlaryň peýda bolmagynyň ýa-da wakalaryň ösüşiniň netijesinde ýüze çykýar we degişlilikde, ýalňyşlary düzetmek bolup durmaýar.

Möhümlik – eger maddalar bilelikde ýa-da aýratynlykda peýdalanyjylaryň maliýe hasabatlylygynyň esasynda kabul edilýän ykdysady çözümlerine täsir edip bilýän bolsa, onda olaryň galdyrylyp gidilmegi ýa-da ýoýulmagy möhüm bolup durýar. Möhümlik ugurdaş ýagdaýlar bilen baglylykda baha berilýän anyk galdyryp gitmeleriň ýa-da ýoýulmalaryň möçberine we häsiýetine baglydyr. Degişli maddanyň möçberi ýa-da häsiýeti, ýa-da olaryň ikisiniň utgaşmasy aýgrylaýjy ýagdaý bolup biler.

Geçen döwürleriň ýalňyşlyklary – Bu kärhananyň bir ýa-da ondan köp döwürler üçin maliýe hasabatlylygyndaky ygtybarly maglumatyň peýdalanylmandygy ýa-da nädogry peýdalanylandygy sebäpli, ýüze çykýan galdyrylan ýerler ýa-da ýoýulmalardyr, ygtybarly maglumat:

a) şol döwürler üçin maliýe hasabatlylygy çykarmak üçin tassyklanan mahalynda bar bolan bolsa; we

b) bu maliýe hasabatlylygyny taýýarlamagyň we bermegiň barşynda alynmagyna we seredilmegine esasly garaşyp bolýan bolsa.

Şunuň ýaly ýalňyşlyklar matematiki hasaplamalardaky ýalňyşlygyň, hasaba alyş syýasaty ulanylandaky ýalňyşlyklaryň, üns berilmezliginiň ýa-da faktlara nädogry düşündiriş berilmeginiň, şeýle hem kezzaplygyň netijelerini öz içine alýar.

Gaýdymlaýyn (retrospektiw) ulanmak täze hasaba alyş syýasatynyň amallara, gaýry wakalara we şertlere degişlilikde bu hasaba alyş syýasatynyň geçmişde hemişe peýdalanylyp gelýän ýaly görnüşde ulanylmagyndan ybaratdyr.

Gaýdymlaýyn (retrospektiw) gaýtadan hasaplamak – maliýe hasabatlylygynyň düzüm bölekleriniň pul möçberlerini ykrar etmäge, baha bermäge we açmaga geçen döwürdäki ýalňyşlyk hiç wagt bolmadyk ýaly görnüşde düzediş girizmekdir.

Iş ýüzünde mümkin bolmazlyk – kärhananyň talaby ulanmak üçin ähli akyly-başly tagallary edýändigine garamazdan ony barybir ulanyp bilmeýän

halatynda, haýsydyr bir talaby ulanmak iş ýüzünde mümkin bolmaýar. Mundan öňki belli bir döwürler üçin hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeleri gaýdymlaýyn ulanmak ýa-da ýalňyşlyklary düzetmek üçin gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamagy geçirmek şu ýagdaýlarda iş ýüzünde mümkin däl, eger:

a) gaýdymlaýyn ulanmagyň ýa-da gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamagyň netijesini kesgitlemek mümkin bolmasa;

b) gaýdymlaýyn ulanmak ýa-da gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamak şol döwürde ýolbaşçylygyň nähili maksadynyň bolandygy barada ýol bermeleri talap edýän bolsa; ýa-da

ç) gaýdymlaýyn ulanmak ýa-da gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamak ep-esli hasaplama baha bermelerini talap edýän bolsa we bu baha bermeler baradaky maglumatlary dogruçyl tapawutlandyrmak mümkin bolmadyk ýagdaýynda.

Hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeleri **geljegi göz önünde tutup ulanmak** we buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgemeleriň täsirini ykrar etmek – bu:

a) täze hasaba alyş syýasatynyň syýasatyň üýtgän senesinden soň peýda bolan amallara, gaýry wakalara we şertlere degişlilikde ulanylmagydyr; we

b) buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgetmeleriň täsirini häzirki döwürde we üýtgetmeleriň täsiri ýetýän geljekki döwürlerde ykrar etmektir.

5. Maglumatlaryň galdyrylyp gidilmeginiň ýa-da ýoýulmalaryň maliýe hasabatlylygyndan peýdalanyjylaryň ykdysady çözgütlerine täsir edip biljekdigine we diýmek, möhüm bolup biljekdigine baha bermek bu peýdalanyjylaryň häsiýetnamalaryna seretmegi talap edýär. Peýdalanyjylaryň telekeçilik, ykdysady iş we buhgalterçilik hasaba alnyşy babatynda ýeterlik derejede bilimleriniň, şeýle hem maglumaty ýeterlik yhlas bilen öwrenmek isleginiň bolmagyny göz önünde tutýar.

HASABA ALYŞ SYÝASATYNY SAÝLAP ALMAK WE ULANMAK

6. Anyk standartyň amala, gaýry waka ýa-da şerte degişlilikde ulanylýan mahalynda hasaba alyş syýasaty ýa-da onuň şu madda degişli ulanylýan düzgünleri şu standarty ulanmak ýoly bilen kesgitlenmelidir.

7. Hasaba alyş syýasaty ony ulanmakdan alynýan netije möhüm bolup durmaýan bolsa, ulanylman bilner. Emma kärhananyň maliýe ýagdaýyny, maliýe netijelerini ýa-da pul serişdeleriniň hereketini standartlardan möhüm däl gyşarmalara belli bir derejede ýol bermek bilen ýa-da şunuň ýaly gyşarmalary düzelmän görkezmek maksady bilen ulanarlykly bolup durmaýar.

8. Amala, gaýry waka ýa-da şerte degişlilikde ulanarlykly anyk standartyň bolmadyk mahalynda ýolbaşçylyk maglumaty emele getirmek üçin hasaba alyş syýasatyny işläp taýýarlamakda we ulanmakda öz garaýşyny peýdalanmaga borçlydyr, bu maglumat:

a) ykdysady çözgütler kabul edilende peýdalanyjylar üçin ýerliklidir; we

b) maliýe hasabatlylygy ygtybarlydyr:

kärhananyň maliýe ýagdaýyny, maliýe netijelerini ýa-da pul serişdeleriniň hereketini dogry görkezýän bolsa;

diňe olaryň hukuk görnüşini däl-de, eýsem amallaryň, gaýry wakalaryň we şertleriň ykdysady mazmunyny dogry görkezýän bolsa;

bitarap, ýagny, esassyzlykdan erkin bolup durýan bolsa;

köneçil bolup durýan bolsa; we

ähli möhüm babatlarda doly bolup durýan bolsa.

9. Ýolbaşçylyk hasaba alyş syýasatyny öz garaýşynyň esasynda saýlap alanda şu çeşmeleriň peselýän tertipde ulanarlyklydygyna üns bermelidir we seretmelidir:

a) meňzeş we bagly meselelere täsirini ýetirýän standartlaryň talaplaryna we görkezmelerine;

b) aktiwleriň, borçnamalaryň, girdejileriň we çykadjylaryň Konsepsiýada berlen kesgitlemelerine, ykrar etme ölçeglerine we baha bermegiň konsepsiýalaryna.

10. Kärhana, eger standart maddalary olar üçin dürli hasaba alyş syýasatynyň laýyk gelip biljek toparlary boýunça bölmegi ýörite talap etmeýän ýa-da rugsat etmeýän bolsa, meňzeş amallar, gaýry wakalar we şertler üçin hasaba alyş syýasatyny saýlap almalydyr we yzygiderli ulanmalydyr. Eger standart toparlar boýunça şunuň ýaly bölmäni talap edýän ýa-da oňa ýol berýän bolsa, onda şunuň ýaly toparyň her biri üçin degişli hasaba alyş syýasaty saýlanyp alynmalydyr we ol yzygiderli ulanylmalydyr.

11. Bir döwrüň dowamynda we bir döwürden beýleki döwre yzygiderli ulanylýan şol bir hasaba alyş syýasaty maliýe hasabatyndan peýdalanyjylara kärhananyň maliýe ýagdaýyndaky, maliýe netijelerindäki we pul serişdeleriniň hereketindäki üýtgetmeleriň meýillerini kesgitlemek üçin onuň dürli döwürlerdäki maliýe hasabatlaryny deňeşdirmäge mümkinçilik berer.

HASABA ALYŞ SYÝASATYNDAKY ÜÝTGETMELER

12. Kärhana hasaba alyş syýasatyna üýtgetmeleri şunuň ýaly üýtgetmeleriň:

a) haýsydyr bir milli standart tarapyndan talap edýän ýagdaýynda; ýa-da

b) maliýe hasabatlylygynyň kärhananyň maliýe ýagdaýyna, maliýe netijelerine ýa-da pul serişdeleriniň hereketine amallaryň, gaýry wakalaryň ýa-da şertleriň edýän täsiri barada ygtybarly we has ýerlikli maglumatyň berilmegine getirjek ýagdaýynda girizmelidir.

13. Şu aşakdaky hereketler hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeler bolup durmaýar:

hasaba alyş syýasatynyň özüniň düýp manysy boýunça ozal bolan amallardan, gaýry wakalardan we şertlerden tapawutlanýan amallar, gaýry wakalar ýa-da şertler babatynda ulanylmagy; we

täze hasaba alyş syýasatynyň ozal bolmadyk ýa-da möhüm bolmadyk amallar, gaýry wakalar ýa-da şertler barada ulanylmagy.

14. Haçan-da kärhananyň hasaba alyş syýasatyny şunuň ýaly üýtgetmelere degişlilikde ulanylýan ýörite geçiş düzgünlerini talap etmeýän maliýe hasabatlylygynyň milli standartlary ilkibaşda ulanylanda üýtgän ýa-da hasaba alyş

syýasatyny meýletin üýtgedýän mahalynda ol üýtgetmeleri gaýdymlaýyn ulanmalydyr.

15. Amala, gaýry waka ýa-da şerte degişlilikde ulanylýan anyk standartyň bolmadyk ýagdaýynda ýolbaşçylyk ygtyýarly edaralaryň maliýe hasabatlylygynyň standartlaryny işläp taýýarlamak üçin meňzeş konsepsiýasyny peýdalanýan standartlary belleýän in soňky kadalaşdyryjy resminamalaryny ulanyp biler.

16. Eger, şunuň ýaly kadalaşdyryjy resminamanyň üýtgemegine eýermek bilen kärhana hasaba alyş syýasatyny üýtgetmegi karar edýän bolsa, şunuň ýaly üýtgetme gaýdymlaýyn hasaba alynýar we açylýar.

17. Hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeleriň 18-nji bölümde görkezilişini ýaly, gaýdymlaýyn ulanylýan halatlaryndan başga ýagdaýlarda kärhana şu üýtgetmeleriň täsiri ýeten görkezilen döwürleriň in irkisi üçin öz maýasynyň her bir düzüm böleginiň başlangyç galyndysyna we görkezilen öňki döwürleriň her biri üçin açylan beýleki deňşdirilýän maglumatlara täze hasaba alyş syýasaty hemişe ulanylyp gelinýän ýaly düzediş girizmelidir.

18. Hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetme gaýdymlaýyn ulanylmalydyr, belli bir döwre degişli bolan täsiri ýa-da üýtgetmeleriň kumulýativ täsirini kesgitlemegiň iş ýüzünde mümkin bolmadyk ýagdaýlary muňa girmeýär.

19. Geçen ähli döwürlere degişlilikde täze hasaba alyş syýasatyny ulanmagyň ýylyň başyndaky döwre kumulýativ täsiri kesgitlemegiň iş ýüzünde mümkin bolmadyk mahalynda kärhana ulanmagyň mümkin bolan in irki senesinden başlap, täze hasaba alyş syýasatyny geljegi göz önünde tutup ulanmak üçin, deňşdirilýän maglumata düzediş girizmelidir.

20. Haçan-da kärhananyň täze hasaba alyş syýasatyny gaýdymlaýyn ulanýan mahalynda ol deňşdirilýän maglumata degişlilikde ony, iş ýüzünde amala aşyrmak näderejede mümkin bolsa, şol derejede hem mundan ozalky geçen döwürler üçin ulanýar. Eger ýylyň başyndaky hem-de ýylyň ahyryndaky maliýe ýagdaýy hakyndaky hasabatnyň pul möçberlerine kumulýativ täsiri kesgitlemegi iş ýüzünde amala aşyryp bolmaýan bolsa, onda geçen döwürde degişlilikde gaýdymlaýyn ulanmak mümkin däl. Maliýe hasabatyndan öňki döwürlere degişli düzediş girizilen pul möçberleri görkezilen döwürleriň in irkisinde öz maýasynyň üýtgetmäniň täsir eden her bir düzüm böleginiň başlangyç galyndysyna degişlidir. Adatça, paýlanmadyk peýda düzediş girizilýär. Emma, düzediş öz maýasynyň başga bir düzüm bölegine hem degişli bolup biler (mysal üçin, standartyň talaplaryna laýyk gelmegi üçin). Geçen döwürleriň maliýe maglumatynyň jemleri ýaly geçen döwürler baradaky islendik maglumata hem iş ýüzünde amala aşyrmak näderejede mümkin bolsa, şol derejede hem mundan ozalky geçen döwürler üçin düzediş girizilýär.

21. Kärhanyň hasaba alyş syýasatyny ulanmagyň geçen ähli döwürler üçin kumulýativ täsirini kesgitleme bilmeýändigini sebäpli, kärhana tarapyndan täze hasaba alyş syýasatyny gaýdymlaýyn ulanmak iş ýüzünde mümkin bolmadyk mahalynda ol täze hasaba alyş syýasatyny ony iş ýüzünde ulanmagy amala aşyrmagyň mümkin bolan in irki döwürden başlap geljegi göz önünde tutup ulanýar. Şeýlelikde, kärhana aktiwleriň, borçnamalaryň we öz maýasynyň kumulýativ düzedişleriniň şu seneden öň ýüze çykan bölegini hasaba almaýar.

Eger-de geçen islendik döwür üçin hasaba alyş syýasatyny geljegi göz önünde tutup ulanmak iş ýüzünde mümkin däl bolsa hem, hasaba alyş syýasatyny üýtgetmäge rugsat edilýär.

BUHGALTERÇILIK BAHALANDYRMALARDAKY ÜYTGETMELER

22. Hojalyk işine mahsus bolan näbellilikleriň netijesinde maliýe hasabatlylygynyň köp maddalaryna takyk baha bermek mümkin däl, olara diňe hasaplama esasynda baha berip bolar. Hasaplama esasynda baha bermek iň täze, elýeterli we ygtybarly maglumata esaslanýan garaýyşlaryň bolmagyny göz önünde tutýar. Mysal üçin:

- a) tölenjegine umyt bolmadyk bergilere;
- b) ätiýaçlyklaryň könelmegine;
- ç) maliýe aktiwleriniň ýa-da maliýe borçnamalarynyň adalatly gymmatyna;
- d) peýdaly ulanylýan möhletine ýa-da ulanyş tutumy alynýan aktiwlerde jemlenen geljekki ykdysady peýdalary sarp etmegiň garaşylýan çyzgytlaryna; we
- e) kepillendiriş borçnamalaryna hasaplama baha bermek talap edilip bilner.

23. Esasly hasaplama baha bermeleriniň peýdalanylmagy maliýe hasabatlylygyny düzmegiň möhüm bölegi bolup durýar we onuň ygtybarlylyk derejesini peseltmeýär.

24. Eger hasaplama taýdan baha bermekde esaslanylan ýagdaýlar üýtgände ýa-da täze maglumatyň peýda bolmagynyň ýa-da tejribe toplanmagynyň netijesinde, berlen hasaplama taýdan baha gaýtadan seredilmegini talap edip biler. Özüniň tebigaty boýunça hasaplama taýdan baha berlişine gaýtadan seredilmeginiň geçen döwürlere gatnaşygy ýokdur we ýalňyşlyklary düzetmek bolup durmaýar.

25. Hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeleri buhgalterçilik taýdan baha berlişindäki üýtgemelerden tapawutlandyrmagyň kyn mahalynda ol buhgalterçilik taýdan baha bermedäki üýtgetme hökmünde hasaba alynýar.

26. Buhgalterçilik taýdan baha bermedäki üýtgetmäniň täsiri:

- a) eger ol diňe şu döwre täsir edýän bolsa, üýtgetmäniň bolup geçen döwrüniň peýdasyna ýa-da ýitgisine; ýa-da
- b) eger ol şu döwre-de, geljekki döwürlere hem täsir edýän bolsa, üýtgetmäniň bolup geçen döwrüniň we geljekki döwürleriň peýdasyna ýa-da ýitgisine goşmak arkaly geljegi göz önünde tutup ykrar edilmedir.

27. Buhgalterçilik taýdan baha bermekdäki üýtgetme aktiwlerdäki ýa-da borçnamalardaky üýtgemelere näderejede sebäp bolan bolsa ýa-da öz maýasynyň maddasyna näderejede gatnaşygy bar bolsa, buhgalterçilik taýdan baha bermedäki üýtgetmeler degişli aktiwniň, borçnamanyň ýa-da maýanyň maddasynyň üýtgedilen döwürdäki balans gymmatyna düzediş girizmek ýoly bilen ykrar edilmelidir.

28. Buhgalterçilik taýdan baha bermekdäki üýtgetmäniň täsirini geljegi göz önünde tutup ykrar etmek üýtgetmäniň amallara, gaýry wakalara we şertlere degişlilikde hasaplama bahasyndaky üýtgetmeleriň girizilen senesinden ulanylmalydygyny aňladýar. Buhgalterçilik taýdan baha bermekdäki üýtgetme häzirki döwrüň ýa-da häzirki we geljek döwürleriň diňe peýdasyna ýa-da ýitgisine

täsir edip biler. Mysal üçin, tölenjegine umyt bolmadyk bergileriň pul möçberleriniň hasaplama bahasyndaky üýtgame diňe häzirki döwrüň peýdasyna ýa-da ýitgisine täsir edýär we şol sebäbe görä şu döwürde ykrar edilýär. Emma, peýdaly ulanylýan hasaplama möhletiniň ýa-da ulanyş tutumy alynýan aktiwlerde jemlenen geljekki ykdysady peýdalary sarp etmegiň göz önünde tutulýan çyzytlarynyň üýtgemegi häzirki döwürdäki we aktiwiniň peýdaly ulanylan möhletiniň her bir döwründäki ulanyş tutumy üçin çykadjylara täsir edýär. Iki ýagdaýda hem üýtgetmegiň häzirki döwre degişli netijeleri häzirki döwürdäki girdeji ýa-da çykadjy hökmünde ykrar edilýär. Eger şeýle ýagdaý bar bolsa, üýtgetmegiň geljek döwürlere täsiri şol geljek döwürlerde girdeji ýa-da çykadjy hökmünde ykrar edilýär.

ÝALŇYŞLYKLAR

29. Ýalňyşlyklar maliýe hasabatlylygynyň düzüm bölegi ykrar edilende, oňa baha berlende, ol görkezilende ýa-da açylanda ýüze çykyp biler.

30. Eger maliýe hasabatlylygynda kärhananyň maliýe ýagdaýyny, maliýe netijelerini ýa-da pul serişdeleriniň hereketini belli bir derejede görkezmek maksady bilen amala aşyrylan düýpli ýa-da düýpli däl ýalňyşlyklar bar bolsa, onda ol milli standartlara laýyk gelýän däl. Häzirki döwrüň şol döwürde ýüze çykarylan mümkin bolan ýalňyşlyklary maliýe hasabatlylygynyň çykarmak üçin tassyklanmazdan oň düzedilýär. Emma, kähalatda düýpli däl ýalňyşlyklaryň üstüniň geljekki döwürlere çenli açylman galýan ýagdaýlary hem bolýar, şonda geçen döwürleriň ýalňyşlyklary şonuň ýaly soňky döwrüň maliýe hasabatlylygynda berlen deňşdirilýän maglumatda düzedilýär.

31. Kärhana geçen döwürleriň düýpli ýalňyşlyklaryny olar ýüze çykarylandan soň çykarmak üçin tassyklanan maliýe hasabatlylygynyň birinji bukjasynda:

a) ýalňyşlyklaryň goýberilen döwrüniň (döwürleriniň) deňşdirilýän maglumatlaryny gaýtadan hasaplamak arkaly; ýa-da

b) eger ýalňyşlyk görkezilen döwürleriň has irki döwründen oň goýberilen bolsa, onda aktiwleriň, borçnamalaryň ýa-da öz maýasynyň görkezilen döwürleriň has irki döwrüniň başlangyç galyndysyny gaýtadan hasaplamak arkaly gaýdymlaýyn düzediş girizmelidir.

32. Geçen döwrüň ýalňyşlygy gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamak arkaly düzedilmelidir, belli bir döwre degişli täsiri ýa-da ýalňyşlygyň kumulýativ täsirini kesgitlemegiň iş ýüzünde mümkin bolmadyk ýagdaýlary muňa girmeýär.

33. Belli bir döwre degişli ýalňyşlygyň bir ýa-da ondan köp döwür üçin deňşdirilýän maglumata edýän täsirini kesgitlemegiň iş ýüzünde mümkin bolmadyk mahalynda kärhana gaýdymlaýyn hasaplamagyň iş ýüzünde mümkin bolan irki döwründe (bu döwür häzirki döwür hem bolup biler) aktiwleriň, borçnamalaryň we öz maýasynyň başlangyç galyndysyny gaýtadan hasaplamalydyr.

34. Häzirki döwrüň başyndaky ýagdaýa görä geçen ähli döwürlere edilýän kumulýativ täsiri iş ýüzünde kesgitlemegiň mümkin bolmadyk mahalynda,

kärhana olary amala aşyrmagyň iş ýüzünde mümkin bolan iň irki senesinden başlap, ýalňyşlyklary geljegi göz önünde tutup düzetmelidir.

35. Geçen döwrüň ýalňyşlyklarynyň düzedilmeği ýalňyşlygyň ýüze çykarylan döwrüniň peýdasyna ýa-da ýitgisine goşulmaýar. Geçen döwürler hakynda berlen islendik maglumat ol näçe döwür babatynda amala aşyrarykly bolsa, şonça döwür yza gaýtmak bilen gaýtadan hasaplanmalydyr.

36. Geçen ähli döwürleriň ýalňyşlyklarynyň pul möçberini (mysal üçin, hasaba alyş syýasatyny ulanmaky ýalňyşlyk) iş ýüzünde kesgitlemegiň mümkin bolmadyk mahalynda, kärhana ony iş ýüzünde amala aşyrmagyň mümkin bolan iň irki döwürden başlap, deňeşdirilýän maglumaty geljegi göz önünde tutup gaýtadan hasaplamalydyr. Şeýlelikde, kärhana aktiwleri, borçnamalary we öz maýasyny gaýtadan kumulýatiw hasaplamagyň şol senä çenli ýüze çykan bölegini hasaba almaýar.

37. Ýalňyşlyklary düzetmek bilen hasaplama taýdan bahalandyrmalardaky üýtgetmeler tapawutlandyrmalydyr. Onuň soňkusy öz tebigaty boýunça takmynan ähmiýetler bolup durýar, olara goşmaça maglumatyň gelip gowuşuşyna görä gaýtadan seredilmelidir. Mysal üçin, hojalyk işiniň şertli ýagdaýynyň jeminiň netijesi hökmünde ykrar edilen gaýry girdeji ýa-da ýitgi ýalňyşlyklary düzetmek bolup durmaýar.

MAGLUMATY AÇMAK

38. Eger standartyň ilkibaşky ulanylmagy häzirki ýa-da geçen döwre täsir edýän bolsa, şeýle hem eger hasaba alyş syýasatynyň meýletin üýtgedilmeği häzirki ýa-da geçen döwre täsir edýän bolsa, onda kärhana şu maglumaty açmalydyr:

- a) ulanylýan şeýle standartyň adyny;
- b) hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmäniň häsiýetini;
- ç) görkezilen häzirki we geljek döwürleriň her biri üçin düzedişleriň pul möçberini, maliýe hasabatlylygynyň täsir ýeten her bir maddasy üçin onuň amala aşyrarykly bolan derejesinde;
- d) eger gaýdymlaýyn ulanmak belli bir geçen döwür ýa-da görkezilen geçen döwürler üçin iş ýüzünde mümkin bolmasa, şunuň ýaly şertiň bolmagyna getiren ýagdaýlary we hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeleriň nähili we haýsy pursatdan ulanylandygynyň beýany.

39. Soňky döwürleriň maliýe hasabatlylygynda bu maglumaty açmagy gaýtalamak talap edilmeýär.

40. Kärhana şu döwürde täsir edýän hasaplama bahalaryndaky üýtgetmeleriň häsiýetini we pul möçberini ýa-da geljek döwürlerde täsir eder diýip garaşylýan üýtgemeleriň häsiýetini we pul möçberini açmalydyr, bu täsire baha bermegiň iş ýüzünde mümkin bolmadyk mahalynda geljekki döwürlere edýän täsirini açmak muňa girmeyär.

41. Eger geljekki döwürlere edilýän täsiriň ululygy baha bermegiň iş ýüzünde amala aşyrarykly däldigi sebäpli açylmaýan bolsa, onda kärhana bu ýagdaýy açmalydyr.

42. Ýalňyşlyklaryň düzedilen ýagdaýynda kärhana şu maglumaty açmalydyr:

a) geçen döwrüň ýalňyşlyklarynyň häsiýetini;
b) geçen döwürleriň her biri üçin düzedişleriň pul möçberini, maliýe hasabatlylygynyň täsir ýeten her bir maddasy üçin onuň amala aşyrylyşy bolan derejesinde;

ç) görkezilen döwürleriň iň irkisiniň başyndaky ýagdaýa görä düzedişleriň pul möçberini;

d) eger gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamak belli bir geçen döwür üçin iş ýüzünde mümkin bolmasa, onda şunuň ýaly şertiň bolmagyna getiren ýagdaýlary we ýalňyşlygyň nähili we haýsy pursatdan düzedilendiginiň beýanyny.

43. Soňky döwürleriň maliýe hasabatlylygynda bu maglumaty açmagy gaýtalamak talap edilmeýär.

GAÝDYMLAÝYN (RETROSPEKTIW) GAÝTADAN HASAPLAMAGYŇ IŞ ÝÜZÜNDE MÜMKIN BOLMAZLYGY

44. Käbir ýagdaýlarda häzirki döwür bilen deňeşdirmek üçin bir ýa-da ondan köp geçen döwürleriň deňeşdirilýän maglumatyna düzediş girizmek iş ýüzünde mümkin däldir. Mysal üçin, geçen döwürde (döwürlerde) maglumat geçen döwrüň ýalňyşlyklaryna düzediş girizmek üçin täze hasaba alyş syýasatyny gaýdymlaýyn ulanmak ýa-da gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamak mümkin bolar ýaly görnüşde ýygналmandyr we maglumatlary dikeltmek iş ýüzünde mümkin däldir.

45. Köplenç hasaba alyş syýasaty amallar, gaýry wakalar ýa-da şertler babatynda maliýe hasabatlylygynyň ykrar edilen ýa-da açylan düzüm böleklerine deňişlilikde ulanylanda hasaplama taýdan baha bermelerini geçirmek gerek bolýar. Hasaplama taýdan baha bermek işi özüniň tebigaty boýunça subýektiw bolup durýar we şunuň ýaly baha bermeler hasabat senesinden soň üýtgäp biler. Geçen döwrüň ýalňyşlyklaryna düzediş girizmek üçin täze hasaba alyş syýasaty gaýdymlaýyn ulanylanda ýa-da gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplananda hasaplama taýdan baha bermeleri amala aşyrmak täsir edilýän amaldan, gaýry wakadan ýa-da şertden soň, ähtimal, uzak wagtyň geçendigi sebäpli has kyn bolýar. Ýöne geçen döwürlere deňişli hasaplama taýdan baha bermeleriň maksady häzirki döwrüň hasaplama bahalarynyň maksady ýaly bolup galýar, ýagny, hasaplama taýdan baha bermelerde amalyň, gaýry wakanyň ýa-da şertiň ýüze çykan pursatynda bar bolan ýagdaýlary görkezmek bolup galýar.

46. Şeýlelikde, täze hasaba alyş syýasatyny gaýdymlaýyn ulanmak ýa-da geçen döwrüň ýalňyşlyklaryna düzediş girizmek:

a) amalyň, gaýry wakanyň ýa-da şertiň bolan senesindäki (senelerindäki) ýagdaýa görä bar bolan şertleriň subutnamasyny üpjün edýän maglumaty; we

b) şol döwrüň maliýe hasabatlylygynyň çykarmak üçin tassyklanan mahalynda elde bar bolan maglumaty beýleki maglumatdan tapawutlandyrmagy talap edýär.

47. Hasaplama taýdan baha bermeleriniň belli bir görnüşleri üçin (mysal üçin, gözegçilik edilýän baha ýa-da gözegçilik edilýän üýtgäp duran görkezijilere

esaslanmaýan adalatly gymmata baha bermek üçin) maglumatyň bu görnüşlerini tapawutlandyrmak iş ýüzünde mümkin däldir. Eger gaýdymlaýyn ulanmak ýa-da gaýdymlaýyn gaýtadan hasaplamak onuň üçin maglumatyň bu görnüşlerini tapawutlandyrmagyň iş ýüzünde mümkin bolmadyk düýpli hasaplama taýdan baha bermegi geçirmegi talap edýän bolsa, onda gaýdymlaýyn täze hasaba alyş syýasatyny ulanmak ýa-da geçen döwrüň ýalňyşlyklaryna düzediş girizmek iş ýüzünde mümkin däldir.

48. Geçen wakalar barada soň peýda bolan maglumat geçen döwürde ýolbaşçylygyň maksady barada ýol bermeleri kesgitlemek üçin ýa-da geçen döwürde ykrar edilen, baha berlen ýa-da açylan baha beriş hasaplamalary üçin geçen döwre degişlilikde täze hasaba alyş syýasaty ulanylanda ýa-da geçen döwrüň ýalňyşlyklaryna düzediş girizilende peýdalanylmalý däldir.

GÜÝJE GIRÝÄN SENESI

49. Maliýe hasabatlylygynyň şu standarty 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girýär.

Goşundy

Şu standart maliýe hasabatlylygynyň halkara standarty 8 "Hasaba alyş syýasaty, buhgalterçilik bahalandyrmalardaky üýtgetmeler we ýalňyşlyklar" (IAS 2009) laýyklykda işlenip taýýarlanylady, şu aşakdakylardan başgasy:

käbir bölümleriň has düşnükli bolmagy üçin, olara düzediş girizildi;

standartlary ilkinji gezek ulanmak boýunça geçiş düzgünleri bar bolanda hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmelere degişli düzgünler aýryldy;

standartlary ilkinji gezek ulanmak boýunça geçiş düzgünleri bar bolanda hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmeler bilen baglanyşykly aýratynlykda açyp görkezmeler aýryldy;

paýnamalaryň binýatlyk we köpelyän peýdasyny görkezmek babatynda düzgünler aýryldy (bu talap MHMS 1 "Jemi peýda barada hasabat" bölümünde göz öňünde tutuldy).